

УДК 351

Джурило А. П.

ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА ФРН У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність країни безпосередньо залежить від її здатності до розвитку інноваційного потенціалу. Однак, як показує міжнародний досвід, формування та інтенсивний розвиток національної інноваційної системи неможливі без грамотно вибудованої освітньої політики та державної підтримки сфери освіти. Одним із прикладів цілеспрямованого і планомірного розвитку освітньої галузі є Німеччина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інноваційної політики досліджувалися низкою учених, серед яких слід назвати О. Головінова, Я. Жаліла та ін. Методологічні засади та різноманітні аспекти реалізації державної освітньої політики досліджували у своїх працях Г. Атаманчук, В. Бакуменко, В. Луговий, С. Ніколаєнко, В. Огаренко, Н. Протасова та багато інших учених.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після нацистського періоду політика Західної Німеччини в галузі вищої освіти фокусувалася на відновленні традиційної університетської системи: університети у той період все ще сприймали державне втручання як загрозу інтелектуальній свободі та боролися за максимальну автономію, яка була дуже широкою, корпоративне самоврядування університетів розширилося, залишаючи все менше сфер, що були у державному підпорядкуванні. Проте проблеми, що накопичилися поставили питання про необхідність реформ і більш широку участь держави.

У 1970-х рр. були ініційовані реформи в сфері вищої освіти; за зразок була взята «ринкова» модель, принципи централізованого прямого державного управління та фінансування вищої освіти були замінені на непрямі, «квazіринкові» механізми управління, а також була значно розширена частка приватного сектора вищої освіти [1].

У 1975-2000 рр. чисельність студентів зросла більш ніж удвічі та досягла 1,8 млн. при цьому загальна кількість місць у ВНЗ складала лише 950 тис.

Більше того, оскільки чисельність професури зросла всього на 16%, число студентів, що припадало на одного викладача, зросла з 13 до 24 в університетах і з 16 до 41 у вищих професійних школах [2].

В кінці 1990-х рр. по всій країні проходили протести проти нестерпних умов роботи у ВНЗ і скорочення фінансової підтримки вищої освіти. Ці протести сприяли поживавленню суперечок про шляхи реформування системи вищої освіти. Федеральний уряд стверджував, що згідно із законом за вищу освіту несуть відповідальність землі; землі ж вимагали підвищення асигнувань з федерального бюджету. Однак нестача місць для всіх охочих та перевантаження ВНЗ перетворилися на хронічну хворобу системи освіти, що спричинила небажані побічні ефекти на загальний хід розвитку суспільства. Тому в 1997 р Конференція ректорів і президентів вищої школи (Hochschulrektorenkonferenz – HRK) зажадала ініціювати програму розширення фінансування в масштабі всієї країни [3].

У листопаді 1997 р. президент ФРН Роман Херцог (Roman Herzog) ініціював широке громадське обговорення майбутнього вищої освіти Німеччини. Серед іншого він звернувся до ВНЗ із закликами поліпшити підготовку студентів до практичної трудової діяльності, інтернаціоналізувати систему в цілому, удосконалити консультативне обслуговування студентів, заснувати систему безперервного навчання та ліквідувати дискримінацію в оплаті випускників вищих професійних шкіл у порівнянні з випускниками університетів. До того ж він закликав до посилення конкуренції та запровадження рейтингових систем для ВНЗ для поліпшення інформування абітурієнтів про якість освіти в обраних ними закладах [1].

Додатком до федерального Рамкового закону про вищу освіту від 1998 р була затверджена реформа німецької системи вищої освіти, спрямована на впровадження конкуренції та диференціації за рахунок ослаблення централізованого регулювання, переорієнтацію на якість і створення стимулів підвищення якості. У системи прийняття рішень і управління ВНЗ на різних рівнях впроваджувалися елементи ринкових механізмів. Заходи, що були вжиті,

давали підстави сподіватися, що у ХХІ ст. вища освіта Німеччини буде конкурентоспроможна на міжнародному ринку освітніх послуг [4].

Складнощі реформи вищої школи полягали у тому, що з 1999/2000 н.р. у ФРН почалося поступове впровадження нових освітніх програм у рамках Болонського процесу. З обраних спеціальностей вводилися кваліфікації «бакалавра» та «магістра»; було передбачено поступове розширення номенклатури «нових» програм. Введення двоступеневої системи наштовхнулося на неоднозначне ставлення з боку академічної громадськості.

З 2000 р Німеччина різко збільшила державні витрати на освіту. Створювалися нові великі федеральні програми за часткового співфінансування Європейським Союзом, спрямовані на вдосконалення освітньої системи. Діючі програми, що були націлені на розвиток освіти і професійної підготовки, було модернізовано та розширено [3].

Одним із найважливіших напрямів розвитку системи освіти (відповідно до загальноєвропейських тенденцій) уряд Німеччини вважав розвиток навчання упродовж життя (life-long learning). Масштабна урядова ініціатива «Навчання протягом усього життя для всіх» («Lebensbegleitendes Lernen für alle») була спрямована на підтримку цієї концепції по відношенню до всіх груп населення та орієнтована на майбутню реформу структури освіти. Ядро реалізації концепції «life-long learning» склала прийнята в 2000 р. програма «Ті, що навчаються регіони – розвиток мережевої взаємодії» («Lernende Regionen – Förderung von Netzwerken»), загальний обсяг фінансування якої перевищив 118 млн. євро. Програма здійснювалася Міністерством освіти і науки Німеччини при фінансовому сприянні Європейського соціального фонду (51 млн євро) і була покликана підтримати розвиток регіональної мережі освітніх інноваційних інститутів, які проводили б навчання і професійну підготовку відповідно до ідеї навчання упродовж життя. Програма «Ті, що навчаються регіони» сприяла формуванню і розвитку мережевої взаємодії суб'єктів освітніх систем, роботодавців та інших зацікавлених регіональних суб'єктів. Дія програми не тільки повністю охоплювала освітні системи регіонів, але і була

направлена на створення потенціалу тривалої спільної роботи освітньої галузі з іншими сферами суспільного життя. Очікувалися зміна завдань і структур суб'єктів освітніх систем та поява нової культури навчання, нової ідеології суспільства, яке постійно навчається («lernende Gesellschaft») [2].

Рубіж століть був відзначено низкою інших урядових ініціатив та програм, спрямованих на модернізацію системи освіти і підвищення її конкурентоспроможності. Відповідно до федеральної програми «Інвестиції в майбутнє» було виділено 10 млн. євро на створення нових курсів професійної підготовки та інновації у цій сфері. У 2000 р почали реалізовуватися дві федеральні програми з метою збільшити використання нових засобів інформації в освіті та професійній підготовці. Програма Міністерства освіти і науки «Нові засоби інформації в освітньому процесі» була покликана оптимізувати застосування освітніх комп'ютерних програм з тим, щоб до 2005 р ФРН стала світовим лідером в їх використанні, що було частиною урядової ініціативи «Інновації і робочі місця в інформаційному суспільстві ХХІ століття». У грудні 2000 р. на тендері для фінансування було відібрано близько 100 проектів із запропонованих 460; загальна сума, виділена на проведення програми у 2001-2003 рр., склала 200 млн. євро. Програма «Дослідження у вищих професійних школах у взаємозв'язку з економікою», розроблена Міністерством освіти і наукових досліджень Німеччини, почала реалізовуватися з 2005 р. і була покликана створити «мости» між вищою професійною освітою та економікою з метою прискорення процесів перенесення і впровадження нового знання на підприємствах [1].

Висновки. В цілому реформування системи професійної освіти передбачало вирішення наступних завдань: перетворення економічної структури на ринку вищої освіти; впровадження європейської моделі дворівневої вищої освіти; посилення зв'язку між навчальними закладами та підприємствами. Одним з найважливіших документів, що визначає стратегічний розвиток Німеччини, є на сьогоднішній день High-Tech-Стратегія, прийнята в 2006 р і розрахована, спочатку, на період до 2010 р., але потім

перетворена в High-Tech-Стратегію 2020. Ініціатива спрямована на надання фінансової підтримки перспективним науково-дослідним проектам з метою мобілізації інноваційного потенціалу, посилення взаємодії економіки та дослідної сфери та стимулювання внутрішнього та зовнішнього ринку країни [5].

Література

1. Ausbildungsoffensive [Електронний ресурс]. URL: www.bmbf.de/de/ausbildungsoffensive.php (Дата звернення: 26.03.2018).
2. Bericht zur technologischen Leistungsfähigkeit Deutschlands 2006 [Електронний ресурс]. URL: www.bmbf.de/pub/tlf_2006_aussagen_breg.pdf (дата звернення: 27.03.2018).
3. Dynamik und Planungssicherheit – der Pakt für Forschung und Innovation [Електронний ресурс]. URL: <http://www.bmbf.de/de/3215.php> (дата звернення: 26.03.2018).
4. Exzellenz in Bildung und Forschung – mehr Wachstum durch Innovation. Leitlinien der Bildungsund Forschungspolitik [Електронний ресурс]. URL: www.bmbf.de/pub/bildungs_und_forschungspolitik.pdf (Дата звернення: 26.03.2018).
5. Hightech-strategie 2020 [Електронний ресурс]. URL: <http://www.hightech-strategie.de/> (дата звернення: 26.03.2018).